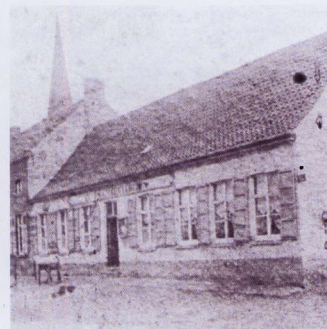
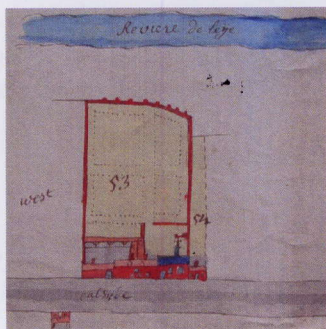

TIJDINGEN

2/2014

TIJDSCHRIFT VAN DE ERFGOEDKRING DE ROEDE VAN HARELBEKE
17DE JAARGANG NR 2 - DECEMBER 2014

COLOFON

'Tijdingen van De Roede van Harelbeke' is het tijdschrift van De Roede van Harelbeke en verschijnt tweemaal per jaar. Leden krijgen dit tijdschrift gratis. Lid kan je worden door € 7,50 over te schrijven op rekening 464-3234941-44.

Contactpersoon:

Secretaris Dirk Viaene, Tuinstraat 15,
8530 Harelbeke, 0473 92 04 47
dirk.viaene@gmail.com
www.deroede.be

Bestuursleden:

Bruce Almey, voorzitter;
Dirk Viaene, secretaris;
Anja Deschuymere, penningmeester;
Philip Vannieuwenhuyze, archivaris;
Stef Huysentruyt, webverantwoordelijke;
Lynn Callewaert, Corine Buysens,
Frederik Bossuyt

Eindredactie:

Bruce Almey, Frederik Bossuyt

Vormgeving:

Stef Huysentruyt

Druk: Kopie Harelbeke

Verantwoordelijke uitgever:

Bruce Almey, Herdersstraat 7/15,
8530 Harelbeke

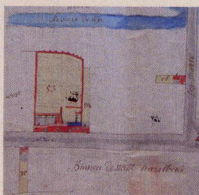
Copyright:

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage en ondertekent zijn artikel. Uittreksels of gehele artikels mogen slechts worden overgenomen met toestemming van de auteur en met verwijzing naar dit tijdschrift als bron.

Bijdragen aan dit tijdschrift zijn welkom bij de redactie.

Volg De Roede van Harelbeke
op [facebook](#)

INHOUD

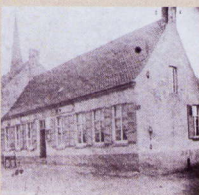
4 Het proces tegen een dood lichaam

Joost en Gerard Opsomer

10 Beschadigd België: oorlogsschade in Harelbeke en deelgemeenten (1940-1945)

Hendrik Callewier

15 Café 't Oud Gemeentehuis in Bavikhove is 100 jaar

Philip Vannieuwenhuyze

18 Hoe De Kunstacademie ontstond

Pier Bossuyt

25 Erfgoednieuws

Frederik Bossuyt

HOE DE KUNSTACADEMIE ONTSTOND

Pier Bossuyt

De Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek

Een halve eeuw geleden was er nog geen sprake van culturele centra of culturele ambtenaren. Professionele cultuurwerkers vond je enkel in grote centra. Kleinere gemeenten waren aangewezen op vrijwilligerswerk. Vrijwilligers waren actief bij amateuristische muziek- of toneelverenigingen, hielden bibliotheken open of hielden zich in kunstkringen bezig met beeldende kunst. Niet weinigen van die vrijwilligers waren onderwijzers. Vooral in kleinere gemeenschappen waren zij, die door iedereen met meester aangesproken werden, bekende figuren. In Harelbeke herinnert iedereen - behalve de allerjongsten - zich meester Raes, meester Byttebier, meester Velghe of meester Vergote, aan wie Geert Six een theatermonoloog wijdde. Zij waren meer geletterd dan de meeste mensen uit hun omgeving, de geschikte persoon om een tekst op te stellen of een toespraak te houden. Hun opvattingen waren meestal behoudsgezind, dus Vlaams en katholiek. Marcel Callaert, die in ons verhaal een belangrijke rol zal spelen, was één van die meesters.

In het midden van de vorige eeuw waren in Harelbeke de *Kunstvrienden van Harelbeke* actief. De vereniging werd in 1935 gesticht door enkele jonge kunstliefhebbers en -beoefenaars die bijeenkwamen in 't Schippershof in de Kortrijksestraat. Stichter was de toen twintigjarige Gustave (Staf) Calu. De eerste leden waren Gerard Verbrugghe, de schilder-molenaar Albert Brabant, Gerard Vandenbroecke, Gilbert Bloeyaert en Edmond Vereenoooghe. Vanaf 1950, toen zij al heel wat leden buiten Harelbeke hadden, vooral uit Kortrijk, zouden zij *en de Leiestreek* aan hun naam toevoegen. In 1958 zou de vereniging een vzw worden. De statuten verschenen in het Staatsblad op 15.08.1958.

De oudste statuten dateren van 15 september 1935, wat wij als de stichtingsda-

tum kunnen beschouwen.¹ Volgens de *standregelen*, zoals zij die eerste statuten noemden, was het doel van de vereniging *kunstliefhebbers te verenigen, aan te moedigen en te volmaken. Tevens buitenstaanders de Kunst laten kennen, genieten en waarderen door:*

1) Tentoonstellingen; 2) Voordrachten; 3) Studiereizen.

Verder lezen wij in de statuten: *De werking staat buiten en boven alle politieke en godsdienstige werving.*

Er waren werkende leden en ereleden. Van de leden werd verwacht dat zij zich bezighielden met kunst t.t.z. *schilderkunst beeldhouwkunst; fotografie en grafiek*. Lid werd je niet zomaar. Een nieuw lid moest door twee leden voorgesteld zijn, betaalde 25 frank lidgeld (in 1935 een hele som, maar dat bedrag werd na de oorlog en de devaluatie niet verhoogd) en nog 10 frank inschrijvingsgeld. Bovendien moest hij een proefstuk inleveren en een boek over kunst of cultuur afstaan voor de bibliotheek.

Wij vonden niet voor ieder jaar een ledenlijst terug, maar het aantal leden moet geschommeld hebben tussen 20 en 30. 1945 was wellicht een hoogtepunt, met 35 leden. De Kunstvrienden waren de hele duur van hun bestaan een haast exclusieve mannenclub. Het aantal vrouwelijke leden was in al die tijd op de vingers van één hand te tellen. In de documenten uit de jaren veertig komen wij af en toe de naam van Elza Allegaert tegen. Zij nam deel aan enkele groepstentoonstellingen en woonde vergaderingen bij. In de verslagen staat zij respectvol genoteerd als *Juffrouw Allegaert*.

De eerste voorzitter was Gustave Calu (1914-1981). Hij was schrijnwerker van beroep en dat bracht hem ertoe te gaan sculpteren, eerst in hout, later in steen. Hij had lessen gevolgd aan de academie van Kortrijk. Een krantenartikel uit 1955 of 1956 vertelt ons *dat hij de klassieke vorm boven alles verkiest. Hij houdt van de directe werkwijze en werkt aan-*

*stonds in het materiaal. Witsteen en hout zijn de uitverkoren materialen. Hij is een vijand van de abstracte kunst en zoekt naar de eenvoud van conceptie en de zuiverheid van lijn en motief.*²

In West-Vlaanderen schreef Albert Smeets over de eerste jaren van de Kunstvrienden: *Alles was blijkbaar gekenmerkt door een zeer spontaan en volks karakter. De leden waren mensen die midden in het volk stonden en zich over het algemeen maar weinig bekommerden om de nogal pretentieuze stromingen die de internationale kunstwereld periodische omwentelingen doen ondergaan. Zij schrikten er niet voor terug hun tentoonstellingen te verbinden aan typisch populaire feestelijkheden, zoals stads- en dorpskermissen; zij waren er blij om als de man van de straat, vergezeld van het feestjolijt, de tentoonstellingszaal binnentrad om er een ogenblik te kunnen verpozen en zich te laven aan hogere geneugten. De kunstvrienden zelf misprezen allerminst de gewone volksvreugden.*

*Na de oorlog kreeg de vereniging dikwijls een meer academisch karakter met sprekebeurten, gasttentoonstellingen, studiereizen en zo meer; maar we voelen wel dat voor de voorzitter de grote jaren der vereniging deze waren van voor de oorlog.*³

Over die eerste jaren van de Kunstvrienden vonden wij weinig terug. Er was toen al samenwerking met het gemeentebestuur. In 1936 kregen ze de bovenzaal van het stadhuis ter beschikking voor het houden van een tentoonstelling.

2 Het betreft een knipsel uit het archief, s.d., naam van auteur of publicatie onbekend.

3 *West-Vlaanderen* (1952-1965) was een luxueus tweemaandelijks tijdschrift voor kunst en cultuur, uitgegeven door het Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond (CVKV) met als voorzitter Jozef Storme. Van 1966 tot 2002 werd de naam Vlaanderen, sinds 2003: kunsttijdschrift Vlaanderen. Marcel Callaert behoorde tot de redactie van 1963 tot 1979. In nr. 50 uit 1960 verscheen een uitgebreid artikel over de kunstvrienden n.a.v. van hun 25-jarig jubileum. Daarin werden vier belangrijke leden, Gustave Calu, Marcel Callaert, Jacques Coryn en André Debaveye voor het voetlicht geplaatst.

1 In wat volgt baseren wij ons op de *herziene standregelen* van 1936 en de opnieuw herziene statuten van 1945.

Beeldhouwer Gustave Calu.
De foto is van Georges Vandecasteele, eveneens lid van de Kunstvrienden.

Marcel Callaert verwelkomt pater Bosteels met een knapenkoor.
Het schilderij De Doornenkroning op de achtergrond bevindt zich thans in de St.-Salvatorskerk.
(foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

De jonge André Debaveye bij zijn tentoonstelling in galerij Bruegel.
(foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

Wij mogen aannemen dat de traditie van groepstentoonstellingen toen begon. Uit 1939 dateert een eerste subsidieaanvraag, waar Valère Allegaert tekent voor de voorzitter (waarschijnlijk bij afwezigheid van Calu).

De oorlogsjaren begonnen alvast ongunstig. Op 2 oktober 1940 kregen de Kunstvrienden het bevel de bovenzaal van het stadhuis te ontruimen. Toch bleven zij niet bij de pakken zitten. In 1942 was er alweer een tentoonstelling, dit keer in de Cercle, met o.a. werken van de overleden Florimond Vandepuut. Voor het eerst vinden wij de naam van Marcel Callaert onder de deelnemers. Het volgende jaar had de tentoonstelling opnieuw plaats in de bovenzaal. Van toen af zou ieder jaar een groepstentoonstelling komen met werk van de leden, vaak aangevuld door gastkunstenaars. De oorlog belette de kunstvrienden evenmin andere initiatieven te nemen. Zo werden in 1943 en 1944 al oefenstonden gegeven. Die cursussen, die uiteindelijk zouden leiden tot de oprichting van het Stedelijk Atelier voor Plastische Kunsten (SAPK, later SABV) willen wij bespreken in een afzonderlijk hoofdstuk. Over de houding van de Kunstvrienden tegenover de bezetter zijn geen concrete gegevens. In ieder geval werd de vereniging in 1944 uitgenodigd om deel te nemen aan de bevrijdingsfeesten, een uitnodiging waar zij enthousiast op inging.

Opnieuw in het tijdschrift West-Vlaanderen schreef dezelfde Smeets in het voornoemde artikel: De verdienste voor de activiteit der Kunstvrienden sedert de oorlog komt in zeer ruime maat toe aan hun secretaris kunstschilder Marcel Callaert.⁴ Marcel Callaert (1922-2004) was net afgestudeerd als onderwijzer aan de St.-Thomasnormaalschool in Brussel, waar hij de interesse voor kunst opdeed, toen hij zich aansloot bij de Kunstvrienden. Samen met de Kuurnse schilderkunsthandelaar Michel Depypere, die toen ook lid was, ging hij schildersles volgen bij Roger Vercruyse (Rover), die toen zijn atelier had in Kortrijk. Een andere leerling van Rover was de jonge Jacques Coryn. In 1945 was Callaert al secretaris van de Kunstvrienden. Daarvoor vervulden Albert Debaere, Gilbert Bloyaert en Albert Brabant die functie.

⁴ Dr. Albert Smeets: Het jubileum der Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek, West-Vlaanderen, 1960, nr. 50. Zie ook (3).

ren ook foto's, van Roger Ostyn of van Georges Vandecasteele. De exposanten waren meestal zuivere amateurs met een beperkte productie. De titels in de catalogi geven een idee van de aard van het werk: meestal ging het om landschappen, dorpsgezichten of folkloristische onderwerpen. De opgave van de wedstrijd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan is volledig in die geest: *een doek genomen uit het Harelbeeksch milieu, typisch of verheerlijkend voor de stad*. Pas in de jaren '50 zou daar gedeeltelijk verandering in komen.

Erg succesvol waren de groepsuitstappen. Hoofdbestemming was een museum of een tentoonstelling, maar het recreatieve gedeelte werd allerm minst verwaarloosd. Ook aan het jaarlijks bal werd heel wat tijd en energie besteed.

Vanaf 1946 was er sprake van lezingen.

In dat jaar had een eerste reeks plaats van de *academische avonden*. Voor die avonden waren gastsprekers uitgenodigd, maar er kwamen ook eigen leden met uiteenzettingen, zoals Marcel Callaert over Michelangelo. Af en toe werd een film over een artistiek onderwerp gebracht. In 1953, na het succes van een Rembrandtfilm, besloten de Kunstvrienden de academische avonden door filmavonden te vervangen. Hetzelfde jaar volgde al een reeks van zeven filmklassiekers in de zaal Majestic.

De Kunstvrienden werkten altijd nauw samen met het gemeentebestuur, dat ook op hen kon rekenen voor zijn feestelijkheden. Zo was er in 1951 de *medewerking aan de Peter Benoitfeesten*. De Kunstvrienden namen deel aan de optocht en het massaspel bij de inhuldiging van het standbeeld van de componist. Albert Raes en Marcel Callaert verzorgden de reclame met zeventien autotochten door Vlaanderen.

Met de Peter Benoitfeesten werd niet alleen het Peter Benoitmuseum geopend maar ook het stedelijk Museum voor Schone Kunsten in de bovenzaal van het stadhuis. Onder de initiatiefnemers Calu, Raes, Brabant, Callaert, het toenmalige bestuur van de Kunstvrienden. De collectie bestond uit werken van kunstenaars uit de streek, waarbij natuurlijk ook de Kunstvrienden vertegenwoordigd waren. Conservator was Frans De Vleeschouwer, directeur van het Atheneum van Zottegem, maar omdat het hier maar om een erefunctie ging, verklaarde Marcel Callaert zich in 1952 bereid *zich bijzonderlijk met den*

Een hoogtepunt: de tentoonstelling Vlaamse Sculptuur.

Het ontwerp voor de affiche is van Jacques Coryn. Uitvoering in zeefdruk: André Debaveye. (foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

Callaert bleef secretaris tot hij in 1960 tot voorzitter verkozen werd. Uit enkele bewaard gebleven verslagen uit de jaren '40 blijkt de betrokkenheid van de jonge verslaggever, die niet naliet zijn waardering of afkeuring te laten blijken over het verloop van de vergadering.

Als secretaris en later als voorzitter toonde Marcel Callaert zich vooral een sterk organisator die de juiste mensen wist te bereiken en te overtuigen. Smeets schrijft dat daardoor zijn werk als kunstenaar te zeer op de achtergrond geraakt: *Hij beklaagt zich erover dat er voor het schilderen en tekenen te weinig tijd overblijft*. Over dat werk zegt Smeets: *Marcel Callaert is vooral uitstekend in zijn met houtskool afgewerkte schetsen; dikwijls zijn deze ontstaan n.a.v. reizen, die hij in de zomer in binnen- of buiten-*

land doet en die steeds nieuwe inspiratiebronnen bieden.

1945, het eerste jaar na de bevrijding, was meteen een feestjaar. De Kunstvrienden vierden hun 10-jarig bestaan. Daarvoor wordt een wedstrijd uitgeschreven voor een vignette, een nieuw logo (het oude, met een onhandig getekende klassieke kop, was inderdaad niet erg geslaagd). Het jubileum werd gevierd van 23 september tot 6 oktober met een wedstrijd voor schilders, een mis, een tentoonstelling en een *geparfumeerd bloemenbal*.

Van toen af draaide de vereniging op volle toeren. Vooreerst waren er de jaarlijkse groepstentoonstellingen. Naast het beeldhouwwerk van Gustave Calu bestond het geëxposeerde hoofdzakelijk uit tekeningen en schilderijen. Er wa-

verderen uitbouw van het museum bezig te houden. Of er veel uitgebouwd werd is ons niet bekend. Het museum verdween met de afbraak van het oude stadhuis in 1972. De collectie raakte verspreid.

Het voortbestaan van een vereniging hangt vaak af van de mate waarin zij erin slaagt jonge leden aan te trekken. In de jaren '50 slaagden de Kunstvrienden daar bijzonder goed in. Uit Kortrijk kwamen mensen als Octave Landuyt, Firmin Colardyn en Jacques Coryn. Uit Harelbeke zelf twee jonge schilders: André Debaveye en Wilfried Vanwijnsberghe (Wijns).

Octave Landuyt is ongetwijfeld de meest gerenommeerde kunstenaar die ooit met de Kunstvrienden heeft samengewerkt. In december 1953 exposeerde de toen al veelbesproken schilder op hun initiatief in de Stedelijke feestzaal. Het jaar daarop nam hij deel aan de groepstentoonstelling. In de lokale pers vroeg een correspondent, die vol lof was over de exposanten, waaronder de piepjonge André Debaveye, zich af wat die Landuyt daarbij kwam doen.

Gedurende een viertal jaren hadden de Kunstvrienden een eigen galerij. Galerij Bruegel was gevestigd in het zaaltje van het Hof van Brabant in de Gentsestraat. De eerste tentoonstelling werd geopend op 25 maart 1956 met werk van André Debaveye en André Laporte. Hetzelfde jaar in juni werd er de kruisweg van Firmin Colardyn voorgesteld, die zich thans in de St.-Ritakerk bevindt. De openingstoespraak was van Jan Decadt, directeur van de stedelijke muziekacademie, die wel vaker het woord voerde voor de Kunstvrienden. Mensen als Colardyn, Landuyt en Coryn behoorden tot de vriendenkring van de musicus. De tentoonstelling van Colardyn had plaats ter gelegenheid van de inhuldiging van de nieuwe deken, E.H. Vandeputte. Het was niet de enige keer dat de *gilde*, zoals de Kunstvrienden zich wel eens noemden, haar bijdrage leverde tot kerkelijke feestelijkheden. In april 1958 was er een affichewedstrijd ter gelegenheid van de vernieuwde H. Doornprocessie en voor dezelfde gelegenheid kwam er in de galerij een tentoonstelling van de franciscaner pater Andreas Bosteels. Een andere opmerkelijke tentoonstelling was die van Rover in februari 1959 met abstract werk, waarschijnlijk voor het eerst in Harelbeke. De schilder liet zijn tentoonstelling gepaard gaan met een lezing: *Waarom abstracte kunst?* 1958 en

1959 schijnen de drukste jaren geweest te zijn voor galerij Bruegel.

Er waren nog tentoonstellingen van Fernand Bouckaert, Jan Vercruysse, G. Steel, Jules Adam, een tweede keer André Debaveye en Wilfried Wijns. Eveneens, in samenwerking met de Dienst Volksontwikkeling en het stadsbestuur, overzichtstentoonstellingen over Chinese kunst en over Japanse kunst, telkens met een toneelvoorstelling, één over Amerikaanse kunst, één over gewijde kunst en één over bouwkunst. De belangstelling zou vooral van de scholen gekomen te zijn.

In 1960 vierden de Kunstvrienden hun zilveren jubileum, en dat gebeurde op een manier die in het hele land weerklink zou vinden: met een mini-Middelheim in het Stadspark, de tentoonstelling *Vlaamse Sculptuur*. De Kunstvrienden hadden hiervoor een commissie opgericht met naast gekende kunstcritici ook vertegenwoordigers van de staats- en provinciale diensten voor Schone Kunsten en van het CVKV en verzekerden zich de financiële hulp van staat, provincie en stad⁵. De openlucht tentoonstelling had plaats van 2 juli tot 15 september. Er waren werken te zien van 34 beeldhouwers uit alle provincies. Namen als die van Walter De Buck, Pol Spiliaert, Joris Minne of Jan Beirens, maar ook mensen uit de eigen omgeving als Gustave Calu en Lieven Colardyn (broer van Firmin). Terecht schreef Marcel Callaert in de catalogus: *De Vereniging heeft hiermee bepaald een hoogtepunt in haar annalen bereikt.*

Dank zij de samenwerking met de Provincie, waarbij bestendig gedeputeerde Jozef Storme een belangrijke rol speelde, konden de Kunstvrienden hetzelfde jaar nog de vijfjaarlijkse tentoonstelling *Hedendaagse Schilderkunst in West-Vlaanderen* herbergen. Deze rondreizende tentoonstelling kwam in oktober in de zaal Andleie (de toenmalige zaal van de Middenstand). Tot de laureaten van de provinciale wedstrijd van wie de werken hier geëxposeerd werden behoorden Willem Deneckere en Pol Pattoor. Ook Roger Baert en Jacques Coryn waren

5 Zie (3) en (4).

Marcel Callaert in het jubileumjaar 1960 (Midden: Jozef Storme; helemaal achteraan, half zichtbaar: Gustave Calu). (foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

geselecteerd. Zij zouden kortere of langere tijd deel uitmaken van de Kunstvrienden.

Met deze en andere activiteiten betekende het jubileumjaar 1960 een hoogtepunt in de geschiedenis van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek. In tussen werden op initiatief van de vereniging al sinds het jaar daarvoor al op vaste basis lessen voor jongeren gegeven. De geschiedenis van de beginjaren van de school die later de SABV zou worden loopt parallel met die van de laatste jaren van de Kunstvrienden, met dezelfde hoofdacteurs.

Van oefenschool tot SAPK

Op het einde van het succesvolle jubileumjaar 1960 kozen de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek een nieuw bestuur, naar eigen zeggen voor het eerst in 25 jaar. (Wij nemen aan dat de wijzigingen die eerder plaats hadden bij consensus gebeurden.) Secretaris Marcel Callaert werd nu voorzitter. De oudgedienden Calu en Verbrughe kregen als troost het erevoorzitterschap, een titel die zij met burgemeester Lanneau mochten delen. Ook Albert Brabant verdween uit het bestuur. Hun plaats werd ingenomen door jongeren die pas een jaar eerder toegetreden waren: Jacques Coryn (ondervoorzitter),

André Debaveye (secretaris) en Wilfried Vanwijnsberghe (verslaggever). Georges Victoor bleef penningmeester. Verder nog twee nieuwe raadsleden: André De Clercq en Willem (die toen nog vaak Wim genoemd werd) Deneckere. De laatste bleef slechts korte tijd bestuurslid.

In 1963 wisten de Kunstvrienden nog een belangrijke tentoonstelling naar Harelbeke te brengen. *Het Landschap in de Belgische kunst* die in januari, opnieuw in zaal Andleie, te zien was, bracht werken uit de nationale musea van zowat alle belangrijke Belgische kunstenaars uit de eerste helft van de twintigste eeuw: van Ensor over de Latemse school en de surrealisten tot Landuyt en de abstracten. Frans De Vleschouwer mocht in de catalogus schrijven: *Sinds ettelijke decennia wordt hier immers een drukke en veelzijdige kulturele activiteit aan de dag gelegd die zowaar als voorbeeldig en benijdenswaardig moet worden bestempeld.*

Maar de aandacht van het nieuwe bestuur zou hoofdzakelijk opgeëist worden door de pas opgerichte *oefenschool*. De activiteiten daarrond gingen meer en meer de gebruikelijke activiteiten vervangen. Eindejaarstentoonstellingen van het atelier kwamen naast de traditionele groepstentoonstellingen en een gezellig samenzijn met de leerlingen verving het bal.

Al heel vroeg zochten de Kunstvrienden, waarvan de meesten geen academische opleiding genoten hadden, naar middelen om zich verder te bekwamen. Al in het seizoen 1942-1943 werden lessen (voor volwassenen) gegeven door A. Vande Ghinste, leraar aan de Kortrijkse academie. In 1947 werden de leden uitgenodigd op een reeks schetsen. De begeleider, die Vancoullie heette, vroeg ze behangpapier mee te nemen omdat tekenpapier te duur was.

Op de bestuursvergadering van 1 december 1946 werd het voorstel tot het geven van lessen voor jongeren aanvaard. Er werd een commissie aangeduid om die, naast de lessen voor volwassenen, in te richten. Een eerste reeks voor de jeugd ging over *Het verschil tussen Egyptische en Assyrische beeldhouwkunst*. Wij kunnen ons voorstellen in welke mate de Harelbeekse jongelui daarin geïnteresseerd waren.

Van januari tot april 1949 waren er zondagslessen voor volwassenen met als onderwerp *het spierenstelsel; schetsen naar levend model*. Tegelijk liepen tekenlessen voor jongeren over de *kunstgeschiedenis der oudheid*. Het daaropvolgende jaar, van februari tot mei, gaf dr. Georges Bruggeman les anatomie.

Tegelijk, naar wij aannemen voor de jeugd, waren er lessen kunstgeschiedenis door Marcel Callaert. Van januari tot mei 1951 nam Albert Brabant de *oefenstunden*, zoals ze dat noemden, voor zijn rekening met een cursus *Koptekenen*. Begin 1952 was Firmin Colardyn aan de beurt, die modelsessies begeleidde, uiteraard voor volwassenen. Voor de jeugd kwam er dat jaar een wedstrijd met de steun van de scholen. De kinderen maakten hun werken in klasverband onder toezicht van de leerkracht: één opgelegd (zwart-wit) en één vrij in kleur. De proclamatie van die wedstrijd had plaats op 11 januari 1953 bij de opening van de *Tentoonstelling van de jeugd*. 200 werkjes waren geselecteerd en er werden 52 prijzen toegekend. Bij die gelegenheid werden Marcel Callaert en Albert Raes gehuldigd. In 1954 was niemand minder dan Octave Landuyt de lesgever, maar die moest vaak verstek geven.

De daaropvolgende jaren was het een tijd stil rond de cursussen, maar in 1959 werd het ernst. In februari van dat jaar ging de *oefenschool* van start. De school was gevestigd in het oude vredegericht in de linkervleugel van het nu verdwenen stadhuis.

De lokalen waren slechts door een dunne plankenvloer gescheiden van de onderburen: het politiebureau. De cursisten moesten het dus wel rustig houden, maar soms liep het mis, zoals toen een pot inkt of verf omviel en de inhoud door de plankenvloer heen bij de flikken terecht kwam.

Marcel Callaert nam de directie voor zijn rekening, maar de eerste leraar en de belangrijkste van de beginjaren was Jacques Coryn (1929-2000). In zijn al eerder aangehaalde artikel noemt Albert Smeets⁶ Jacques Coryn *een der rumoerigste leden, maar ook een der beloften van de Harelbeekse kunstkring*. Coryn werkte als tekenaar bij de Kortrijkse gas- en elektriciteitsmaatschappij Gaselwest, waar

hij de tentoonstellingen in het lokaal en de lay-out van het personeelsblad voor zijn rekening nam. Hij was een intellectueel met een ruime belangstelling: niet alleen beeldende kunst maar ook literatuur (hij schreef zelf gedichten) en muziek⁷. Die ruime belangstelling blijkt niet alleen uit zijn beeldend werk, maar hij wist die ook over te brengen op de leerlingen van de oefenschool.

Zijn werk stond in het begin sterk onder invloed van Octave Landuyt. Geleidelijk evolueerde hij van surrealisme naar magisch realisme. In Kortrijk vormde hij korte tijd een groep met Roger Baert, de gebroeders Jan en Pol Patoor en Willem Deneckere.

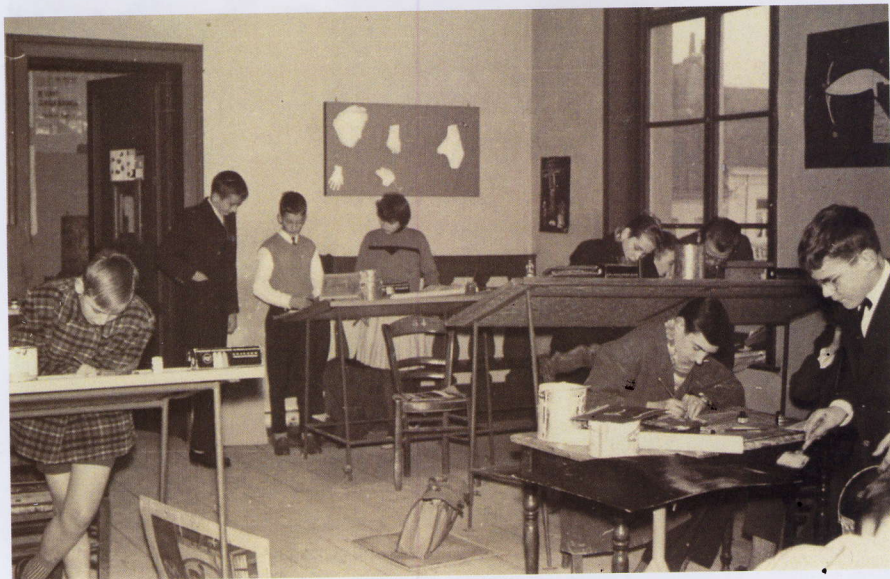
Het concept van de oefenschool was geïnspireerd door vrije ateliers als *De Werkschuit* in Amsterdam en de *Ateliers du Jeudi* in Rijsel. In een rondschrijven uit 1960 werd het als volgt omschreven: *Het atelier is open voor alle jongeren met talent en creatieve geest, wat aan de inrichting een bijzonder typisch experimenteel karakter heeft gegeven. Ofschoon er doorheen de cursussen "ongemerkt" een draad loopt - van een strak programma is hoegenaamd geen spraak - werkt de cursist er VRIJ, onder een gestadige, maar ongedwongen leiding*. Van in het begin ging de aandacht niet alleen naar beeldende kunst: de cursisten kregen regelmatig een gastdocent uit een andere kunstrichting, zoals de musicus Herman Roelstraete.

Het eerste jaar telde de oefenschool tussen 10 en 25 leerlingen. Het verschil tussen de twee aantallen wijst erop dat de zondagochtendcursussen niet door iedereen even regelmatig gevolgd werden. In ieder geval waren de inrichters voldoende tevreden om in september van het beginjaar al een tweede leerjaar op te richten. André Debaveye kreeg daar de leiding van. Op het einde van het jaar was er al de tentoonstelling *Jeugd 59*. Het zou de eerste worden van een traditie die vandaag nog verder gezet wordt met de eindejaarstentoonstellingen van de SABV.

Volgens de jaarverslagen telde de oefenschool in 1960 eenenvijftig cursisten, in 1961 vijfenveertig. De eerste subsidie werd aangevraagd in 1960. Van toen af

7 De componist Roland Coryn, die Jan Decadt opvolgde als directeur van de SAMW, is zijn jongere broer. Beeldend werk van Jacques Coryn is te vinden bij de CD's met muziek van zijn broer.

6 Dr. Albert Smeets: Het jubileum der Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek, West-Vlaanderen, 1960, nr. 50.

De oefenschool aan het werk in het lokaal in het oude stadhuis.
(foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

Vanaf het begin werden eindejaartentoonstellingen gehouden.
Hier de tentoonstelling van 1962.
(foto: Stadsarchief Harelbeke, Privatie Archieven, Archief van de Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek.)

ging de school zich APK (Atelier voor Plastische Kunsten) noemen. Het APK werd met ingang van 1 januari 1962 officieel erkend. De officiële stichtingsvergadering had plaats op 8 juli 1962, met de samenstelling van de raad van bestuur. Voorzitter werd Charles Pype, schepen van onderwijs. Tot de bestuursleden behoorden gemeentesecretaris Jerom Herremans, een aantal bestuursleden van de Kunstvrienden en twee vertegenwoordigers van de muziekacademie: directeur Jan Decadt en Arthur Byttebier. Voor de administratie zorgden de Kunstvrienden: Marcel Callaert, Wilfried Vanwijnsberghe en Georges Victoor. Op de vergadering van 21 februari 1963 besliste de raad van bestuur het cursusgeld op te heffen, nu de school erkend was. Wel werd de leerlingen gevraagd zich in te schrijven als jeugdlid van de Kunstvrienden, waarvoor een bijdrage van 20 frank gevraagd werd, wat in hun ogen op hetzelfde

neerkwam. In 1964 vinden wij bij de bestuursleden de naam van Chris Cossement als jeugdvertegenwoordiger. De invloed van de jeugd bleek dat jaar ook uit de tentoonstelling *Drie jonge Cartoonisten* die op 3 juni 1964 geopend werd. De exposanten waren Jem de Winter, Eddie Vermeulen, die later Ever Meulen zou worden en Desy (Norbert Deseyn, later actief in de animatiestudio's van Raoul Servais).

Vanaf 1963 waren er al besprekingen, op initiatief van Marcel Callaert, met als doel het APK gemeentelijk te maken.

Op 13 april 1964 verschenen de statuten van het APK in het Staatsblad. De school telde toen al 145 leerlingen, wat een uitbreiding noodzakelijk maakte. André De Clercq verhuisde met zijn klas (technisch tekenen) naar de Eilandschool. De andere leerkrachten, naast Coryn (schilderen), Debaveye (te-

kenen) en Callaert (kunstgeschiedenis en esthetische vorming) waren toen T. Trachet, M. Speybroeck en B. Goethals, verantwoordelijk voor technisch tekenen, creatieve handenarbeid, toegepaste kunst, elementaire architectuur en maquettesbouw. Die verscheidene afdelingen zouden een idee van Marcel Callaert geweest zijn, met als doel de subsidie te verhogen. Niet iedereen was daar blij mee. Stilaan zouden er wrijvingen ontstaan tussen Coryn en Callaert.

Bovendien zaten wij intussen volop in de sixties en de sfeer van contestatie was ook doorgedrongen tot het APK. Van november 1964 tot juni 1965 verzorgden de leerlingen een satirisch blaadje *'t Perikelke*. Verantwoordelijken waren Chris Cossement, Jem de Winter, Paul Pattyn en Marc Declercq. De met alcoholstencil gedrukte bladzijden zijn vandaag nog nauwelijks leesbaar. Zij bevatten, naast cartoons van Jem de Winter, hoofdzakelijk studentikoze onzin over het reilen en zeilen van het APK. Natuurlijk werden de leerkrachten op de korrel genomen (voorzichtigheidsnaam met licht gewijzigde naam) en vooral Marcel Callaert moest het ontgelden. Als bestuurder had hij minder populaire taken als het innen van allerlei bijdragen en in het conflict met Coryn kozen de jongelui resoluut voor hun geliefde leraar.

In de uitnodiging tot de algemene vergadering van 21 november 1965 lezen wij dat het tijd wordt de puntjes op de i te zetten, want *Herrieschoppers zijn hinderlijk! En welk weldenkend mens zal beweren dat dit niet het geval is geweest!* Van wat er precies gebeurd was vonden wij verder geen schriftelijke getuigenissen. Vast staat dat 1965 een jaar van conflicten betekende. De meningsverschillen tussen Coryn en Callaert liepen in die mate op dat Jacques Coryn ontslag nam. Daarvan herinnert Roland Coryn zich het volgende: *Jacques had lof voor het enthousiasme van Marcel Callaert. Wel vond hij dat Marcel de nieuwe school veel te amateuristisch wilde bekijken en daardoor te weinig visie tentoon spreidde. Later heeft Jacques daar nooit meer iets over gezegd. De pagina was gedraaid. Ik weet ook dat mijn broer niet de gemakkelijkste was, en, in discussies soms vrij ver durfde gaan. En eens hij een standpunt had ingenomen er ook niet op terugkwam.*⁸

Nog een oorzaak tot wrijvingen zou de

⁸ E-mail van Roland Coryn aan de auteur 2.05.2014.

gewoonte van Coryn geweest zijn om gastdocenten uit te nodigen. Wellicht moesten die een vergoeding krijgen, en één van Marcel Callaerts belangrijkste zorgen was de financiële toestand. Het ontslag van Coryn veroorzaakte een storm van protest bij zijn leerlingen, die uiting gaven van hun ongenoegen via hun orgaan 't *Perikelke*. Dat was te veel voor de directeur: hij ging met de ouders praten en dat werd het einde van het blaadje. Voor Coryn werd een waardige opvolger gevonden in de persoon van Willem Deneckere.

Op 14 maart 1966 besliste de gemeenteraad van Harelbeke het APK over te nemen. De school zou voortaan SAPK (Stedelijk Atelier voor Plastische Kunsten) heten (in 1979 zou het SABV worden: Stedelijke Academie voor Beeldende Vorming). Van toen af waren SAPK en de Kunstvrienden twee volledig gescheiden instellingen. Het lerarenkorps bestond toentertijd uit Leo Vancraeynest (aanvankelijk tekenen en figuratieve kunsten; toegepaste kunsten), André De Clercq (beeldende expressie en handenarbeid), André Debaveye (decoratie voor de aanvankelijke graad) en Willem Deneckere (beeldend denken - grafische uitdrukking). Marcel Callaert was waarnemend directeur. Met enkel een onderwijzersdiploma beschikte hij weliswaar niet over de vereiste bekwaamheidsbewijzen voor die functie, maar als stichter van de school hoopte hij op een vrijstelling.

Het gemeentebestuur was hem evenwel niet zo gunstig gezind als hij zelf gehoopt had. Zij besloten een examen uit te schrijven en op aanraden van Jan Decadt en Octave Landuyt vonden zij een tegenkandidaat in de persoon van Willem Deneckere⁹. Die volbloed kunstenaar was maar heel matig geïnteresseerd in het directeurschap, maar met enige aandrang wist men hem ervan te overtuigen aan het examen deel te nemen. Dat had plaats op 5 juli 1967. Callaert was geen partij voor Deneckere, die als eerste van de twee kandidaten geselecteerd werd. Op 4 september 1969 werd Willem Deneckere aangesteld als waarnemend directeur.

9 Voor meer gegevens over Willem Deneckere: Willem Deneckere, brochure uitgegeven n.a.v. van de hommagetentoonstelling in CC Het Spoor en de Bibliotheek van Harelbeke, juli/augustus 2007. Verder baseerden wij ons ook op mondelinge getuigenissen van o.a. Paul Pattyn en op onze eigen herinnering.

Jacques Coryn, aquarel door Carlos Rambour

Er volgde een reeks protestbrieven, later door André Debaveye gebundeld als *De zwarte bladzijde*. De bezwaren kwamen namens het bestuur van de Kunstvrienden, namens de leraren Debaveye, De Clercq, Vancraeynest, Speybrouck en Supply. Marcel Callaert schreef persoonlijk aan het Ministerie en aan de Gouverneur. Hij noemde de aanstelling van zijn rivaal onwettig, waarbij hij zich baseerde op diens geringe anciënniteit. In een brief aan zijn vriend Jozef Storme (20.9.1967) stortte hij zijn hart uit: *Nadat alles, in de moeilijkste omstandigheden en met de grootste onbaatzuchtigheid is tot stand gekomen, geeft men me de ezelstamp.*

De nieuwe directeur wachtte de ondankebare taak zijn functie op te nemen met een lerarenkorps dat zich tegen hem gekeerd had. Maar Willem Deneckere wist zich te omringen met vrienden als de broers Patoor, veelbelovende kunstenaars als Leo Copers en een aantal jonge leerkrachten, die hun opleiding in het APK begonnen waren: Paul Pattyn, Vera Vanderbeken, Dirk Callens en Mario Callens, die zijn opvolger zou worden. In de veertien jaar van zijn directeurschap (in 1981 werd ook hij aan de dijk gezet) wist hij de *tekenschool* uit te bouwen tot een instituut met een solide reputatie. Toch waren er vaak wrijvingen met de oude garde.

Verenigingen kennen meestal een enthousiast begin, beleven enkele hoogtepunten en deinen uiteindelijk langzaam uit. Mooi is als zij aanleiding geven tot iets groters. De Kunstvrienden van Harelbeke en de Leiestreek hebben meer

dan dertig jaar bestaan en waren de stichters van wat nu de SABV heet. De oprichting van het SAPK was voor de vereniging een eindpunt. Een verzoek aan het gemeentebestuur om hun materiaal en meubilair over te nemen bleef zonder gevolg. Volgens Callaert werden de Kunstvrienden in 1967 ontbonden¹⁰. Toch bestaat er nog een ledenlijst uit 1970, met Marcel Callaert als voorzitter. Ook daarna moeten nog pogingen ondernomen zijn om de vereniging nieuw leven in te blazen. Op 24 april 1978 schrijft Wilfried Vanwijnsberghe nog een brief aan André Debaveye waarin hij stelt dat het onmogelijk is nog verder te vergaderen.

Marcel Callaert trok zich in 1977 terug in zijn buitenverblijf Lou Roccas in Zuid-Frankrijk. Hij leefde er nog lang en gelukkig tot hij in 2004 overleed. Hij had zowel Jacques Coryn als Willem Deneckere overleefd.

Het stadsarchief van Harelbeke bezit een uitgebreid dossier over de Kunstvrienden. Het bevat de nagelaten documenten van Marcel Callaert, afgestaan door zijn dochter Sylva en een aantal documenten, afgestaan door André Debaveye.

Met dank aan Frederik Bossuyt (stadsarchief), Sylva Callaert, André Debaveye, Roland Coryn, Paul Pattyn, Jem de Winter en Eric Viaene.

10 Brief van Marcel Callaert aan Adiel Van Daele, 23.10.1986 (archief André Debaveye).